

Inbreng Banning Vereniging t.b.v. discussie over 'beginselprogramma' voor de partijformatie GroenLinks-PvdA, 13 oktober 2025

We hebben acht opmerkingen bij wat er nu voor ligt.

1.. Kies voor een echt 'beginselprogramma' dat tenminste een jaar of 20 mee kan als formulering van **de fundamentele waarden die als uitgangspunt dienen** voor onze politiek (vermijd liever het woord 'beginsel', omdat dit inmiddels wel een erg 'abolutistische' connotatie heeft gekregen, waarden dienen altijd toegepast te worden). Nu houdt het voorliggende document het midden tussen een fundamentele oriëntatie en een politiek programma voor de aankomende 5 à 10 jaar.

2.. Terecht dat we het begrip 'vrijheid' reclaimen (Stiglitz). Maar reflecteer daar nog wat dieper op door. Waar het bij 'vrijheid' gaat om emancipatie, persoonlijke vrijheid, zelfbeschikking is een verwijt aan onze beweging al gauw dat we in de kern individualistisch liberaal zijn, en gaan voor een soort absolute individuele autonomie, dat het zou gaan om alle mogelijke vormen excessieve zelfexpressie. En waar het bij 'vrijheid' gaat om sociaal-economische vrijheid, is he verwijt al gauw dat het toch feitelijk de staat of de overheid zijn, die als dominant worden gezien als regulerende macht, en dat dus de feitelijke kracht van de samenleving te weinig wordt doordacht en in beeld gebracht. **Wat verstaan we precies onder vrijheid, welk mensbeeld ligt er aan ten grondslag?** Ieder zal erkennen dat ook persoonlijke en maatschappelijke vrijheid grenzen kent, omdat elk mens en elke maatschappelijke organisatie of gemeenschap verbonden is met een omgeving, die bescherming verdient tegen niet te rechtvaardigen, disproportionele schade ('de vrijheid van de één en de vrijheid van de ander').

3.. Ten aanzien van de kracht van de samenleving: dit raakt het punt van de Linker Wang 'samen aanpakken': **wijd fundamentele gedachten aan ondernemerschap, gemeenschapsvorming, het maatschappelijk middenveld, individuele en gezamenlijke verantwoordelijkheid.** Hoe komt het 'samen' beter tot zijn recht, ook het paradoxale dat een ieder van ons ook verschillende rollen en perspectieven in zich kan verenigen? Hoe zien wij dat? En waar komt juist ook de overheid in beeld als overkoepelende regulator, juist ook ten behoeve van die groepen die niet dat maatschappelijke organisatievermogen kennen (R. Koole)?

4.. Solidariteit is een begrip dat lange tijd een mobiliserende kracht had. Wij vinden het woord echter minder sterk geworden, niet de onderliggende zaak. Waom? Solidariteit heeft vooral een meer emotionele en ethische kleur. Het gaat richting: mededogen met wat zwak en kwetsbaar is, vanuit een soort gevoelde lotsverbondenheid. Niks mis mee. Maar politiek zouden we het sterker willen verankeren en een objectievere inhoud willen geven: **het gaat om interdependenties en sociale rechtvaardigheid binnen een gezamenlijk 'grondgebied'** (grondwet: 'allen die zich in Nederland bevinden'). Dat geldt voor Nederland, mutatis mutandis voor Europa en mondiaal. We zitten gezamenlijk - met alle verschillen - in hetzelfde schuitje, zijn van elkaar afhankelijk, en wij zien het als vorm van sociale gerechtigheid (recht doen aan ieder) dat we armoede, achterstelling, repressie, natuurdegradatie etc dienen te voorkomen en te bestrijden, zodat iedereen deel van leven heeft, nu en in de nabije toekomst. Wij zouden kiezen voor: verbondenheid en sociale rechtvaardigheid. Dat is harder en objectiever dan het zachtere 'solidariteit').

5.. **Ook 'voortgang' is een notie, die misschien nog wat meer kritische kleur kan krijgen.** Natuurlijk: geen progressieve beweging zonder het mobiliserend vermogen om verbetering na te streven. Maar het 'voortgangdenken' (groeidenken) heeft ook zijn schaduwkanten laten zien. Wat bedoelen wij fundamenteel hier nu eigenlijk mee, en is dan het woord zelf nog het meest geëigende?

6.. Als we het hebben over **duurzaamheid en de waarde van de natuur, biodiversiteit en leven (dieren):** ja, het begrip 'intrinsieke waarde' is dan waardevol, dus dat we zeggen: het gegevene is niet alleen 'materiaal' voor de mensheid, maar heeft zijn eigen te respecteren waarde, maar per definitie betekent 'cultuur' inbreuk op en vormgeving van de natuur. Dus er zijn waarden in het geding die kunnen worden afgewogen. Grens goed af tegen absolute instrumentalisering, zeker, maar ook tegen intrinsieke sacralisering.

7.. Ten aanzien van een 'vrije democratische samenleving' of de 'democratische rechtsstaat': ga in een beginselprogramma niet uit van het gegeven daarvan, om vervolgens te melden dat we die hoog willen houden, **maar vertel ook waarom wij die van zo'n hoge waarde vinden**, namelijk dat wij die organisatie van *checks and balances* die in de democratische traditie is gegroeid nog steeds het allerbeste vinden om gevrijwaard te zijn van machtsmisbruik van wie dan ook, en dat de onderliggende waarde is dat wij een rechtvaardige vrede in onze maatschappij nastreven, waarin nu eenmaal verschillen bestaan, en waarin we het tegelijk met elkaar dienen te rooien, zonder in geweldsuitoefening terecht te komen.

8.. Neem in het 'beginselprogramma' ergens op dat we (gezien de historie van beide delen van de combinatie GL-PvdA) **waarde hechten aan initiatieven, organisaties, gemeenschappen, instellingen die fundamentele reflectie op en dialoog over het goede leven en samenleven stimuleren, beoefenen of faciliteren.** Zonder voeding geen inspiratie. Het gaat dan om religieuze, filosofische en culturele instellingen en organisaties (dus ook een summiere visie op religie, levensbeschouwing en cultuur).